

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Finanšu krīze un tās sekas reālajā ekonomikā"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 255/02)

Ziņotājs: CEDRONE KGS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 26. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu:

"Finanšu krīze un tās sekas reālajā ekonomikā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 13. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 122 balsīm par, 75 balsīm pret un 33 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka, saskaroties ar tādu krīzi kā pašreizējā, ir vajadzīga stingra griba koordinēt pasākumus, uzņemoties kopējas saistības, kas atbilst situācijas nopietnībai, ar mērķi noteikt īstermiņā un ilgtermiņā īstenojamus pasākumus un priekšlikumus, kas veicinās atveseļošanu un novērsīs tādu notikumu atkārtošanos, kuri izraisījuši pašreizējās grūtības.

1.2. **Starptautiskās finanses.** Saskaņā ar EESK jau ierosinātajām nostādnēm jānorāda, ka, pēc iespējas drīz jāpieņem noteikumu kopums, lai nodrošinātu brīvu kapitāla apriti un vienlaikus ieviestu uzraudzības un sankciju sistēmu, kas spēj novērst tādu postošo seku atkārtošanos, kuras izraisījuši nekādi kontrolei nepakļauta sistēma. Jāparedz noteikumi godīgāka un pārredzamāka tirgus atjaunošanai. To palīdzētu panākt nodokļu oāžu likvidēšana, banku noslēpuma un dažu agrāk izveidotu ar vērtspārīru spekulāciju saistītu apšaubāmu mehānismu atcelšana. Jāatgriežas pie iedalījuma komercbankās un investīciju bankās.

1.3. **Eiropas finanses.** Jāizveido vienots Eiropas finanšu tirgus, lai ne tikai nodrošinātu labāku pārredzamību, darījumu atvieglotību un atbilstošu informāciju visiem dalībniekiem, bet arī lai izveidotu uzraudzības sistēmu, kas būtu ECB un centrālo banku sistēmas (ECBS – ECB) pārziņa un kurai būtu jākoordinē uzraudzības pasākumi starptautiskā līmenī un jāizstrādā pamatnostādnes. Savukārt valstu finanšu tirgu ikdienas pārvaldību, kontroli un uzraudzību var atstāt valstu uzraudzības iestāžu kompetencē (1).

1.4. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi un vajadzīgi dziļāk pievērsties jautājumam par starptautisko monetāro sistēmu, lai stabilizētu valūtas tirgus un novērstu negodīgu konkurenci starptautiskajā tirdzniecībā PTO iekšienē.

1.5. **Atbalstīt reālo ekonomiku un uzņēmumus.** Ekonomikas pārvaldība:

— būtu jāizstrādā otrs, vērienīgāks, Eiropas plāns, lai sniegtu lielāku atbalstu attiecībā uz finansējumu un valsts līmenī īstenojamo pasākumu virzienu dažādās tautsaimniecības nozarēs, tostarp strukturālajām reformām, vai vismaz labi koordinēts plāns, lai sniegtu Eiropas uzņēmumiem un iedzīvotājiem pozitīvu signālu par Eiropas integrācijas pievienoto vērtību un kvalitāti,

— radikāli jāpārskata dažādas Eiropas Savienības kompetencē esošas politikas (strukturālie fondi, kohēzija, KLP, vide, izglītība, pētniecība, Lisabonas stratēģija utt.), un jāsāk ar procedūru un noteikumu vienkāršošanu,

— jāfinansē Eiropas tīklu sistēma (enerģētika, transports, komunikācija), piešķirot Kopienas "aizdevumu" un atbalstot publiskā un privātā sektora partnerību attīstību,

— jāpieņem kopējas pamatnostādnes par intervences pasākumiem Eiropas bankās, lai atsāktu izsniegt kredītus uzņēmumiem, paredzot īpašus nosacījumus MVU, piemēram, parādu nomaksas pagarinājumu, garantiju fonda izveidi vai arī valsts un EIB tiešu finansējumu,

— jānodrošina MVU darba ņēmējiem piekļuve (ja tā vēl nav nodrošināta) sociālo seku mazināšanas pasākumiem, atbalstot nodarbinātību,

(1) Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp.

- līdztekus makroekonomikas un monetārajiem pasākumiem jāaskaņo arī nodokļu politikas pasākumi, lai sekmētu pieprasījumu, ekonomikas atveseļošanu un nodarbinātību,
- jāpanāk, lai pašlaik pārāk sadrumstalotais darba tirgus kļūtu "eiropēiskāks", t.i., lai tajā labāk integrētu savstarpēji vienojušus elementus, novēršot šķēršļus valstu un starpvalstu līmenī; jāveido iekļaujošs darba tirgus, kas aptvertu ne tikai bezdarbniekus, kas tādi ir īsu vai ilgu laiku, bet arī tos, kuriem nekad nav bijis darba (apmēram 100 miljoni Eiropas iedzīvotāju). Neapšaubāmi, tas jādara, ievērojot izcelsmes valstu darba ņēmēju sociālos un ekonomikas standartus,
- jāsteno pasākumi, lai piesaistītu ieguldījumus rūpniecības nozarē, tostarp ārvalstu ieguldījumus, nodrošinot, lai Eiropa piedāvātu priekšrocības salīdzinājumā ar citiem reģioniem konkurences tiesību jomā, kā arī noteikumus un nolīgumus, kuru mērķis ir sekmēt nodarbinātību, darba ražīgumu un nodokļu režīmus. Bezdarba līmenis norāda uz uzņēmēju un starptautisko uzņēmēj sabiedrību neizmantojot ES cilvēk kapitāla apjomu.

1.6. **Palīdzēt Eiropas iedzīvotājiem.** Sociālā kohēzija un pārvaldība:

- jānoslēdz vienošanās ar visām ieinteresētajām pusēm — "Eiropas pakts izaugsmei, ilgtspējīgai attīstībai, konkurētspējai un nodarbinātībai", kurā ir noteikts, ka cilvēks, kohēzija un solidaritāte ir ekonomikas sistēmas centrā, un kurš nodrošina iedzīvotāju un darba ņēmēju aizsardzību pret krīzes smagajām sekām,
- jānosaka darba ņēmēju līdzdalības veidi uzņēmumu darbībā, lai izveidotu un/vai paplašinātu "ekonomisko demokrātiju", jāuzlabo un jāpaplašina arī sociālais dialogs,
- jāveicina "patēriņa politikas" maiņa no privātās uz kolektīvo, piemēram, lielo tīklu sistēmu, veicot investīcijas, ar ko uzlabo pakalpojumu kvalitāti un to izmantojamību,
- jāpalielina Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda finansējums; (sadarbojoties ar universitātēm) jāizstrādā programma jauniešiem, kas vēlas dibināt uzņēmumu, un atlaistajiem darba ņēmējiem, kas vēlas būt pašnodarbinātās personas, kā alternatīvu izmantojot arī sociālās ekonomikas uzņēmumus,
- jāaskaņo pasākumi, lai samazinātu no darba gūtā ienākuma nodokli,
- pakāpeniski jānodrošina Erasmus programmas izmantošana visiem augstskolu studentiem, kuri vēlas tajā piedalīties,
- pēc iespējas JĀVIENKĀRŠO visas Kopienas procedūras,

- pakts jāattiecinā arī uz vietējiem un starptautiskajiem uzņēmumiem un uzņēmējiem, lai viņi izvietotu ieguldījumus dalībvalstīs, nevis citur, un tādējādi sāktu radīt jaunas darba vietas Eiropas Savienības neizmantojamam cilvēku kapitālam.

1.7. **Veidot politisku un iedzīvotājiem tuvu Eiropu.** Politiskā pārvaldība (perspektīvā).

1.7.1. Būtu jānodrošina, lai iedzīvotāji turpmāk nemaksātu par to, kas nav Eiropa, kā to izsmēloši pierāda ierobežotie Kopienas pasākumi krīzes novēršanai, tie ir ierobežoti nevis tāpēc, ka Eiropas pilnvaras ir pārāk lielas, bet gan tāpēc, ka tās ir nepietiekamas. Lisabonas līgums ir ievērojams solis uz priekšu šajā virzienā. EESK piedalīsies jaunajos institucionālajos pasākumos un izteiks viedokli jaunajai Komisijai un jaunajam Parlamentam atbilstīgi jaunajām kompetencēm, kas tai piešķirta ar Līgumu.

1.7.2. ES ir jārisina jautājums par demokrātijas trūkumu un demokrātiju ES iestādēs, tostarp ieviešot jaunas tiesas līdzdalības formas iedzīvotājiem un pilsoniskajai sabiedrībai, kas vairs nevar palikt pasīva, saskaroties ar jaunu netaisnību un jaunu varu rašanos.

1.7.3. Tādēļ jānodrošina ES efektīva ārējā pārstāvība; jāizveido "Eiropas politiskā telpa", kurai ir nepieciešamie instrumenti, lai līdzinātu jauno ekonomisko un politisko līdzsvaru, kas krīzes rezultātā veidojas starptautiskā līmenī un kas rada risku ne tikai padarīt nabadzīgākus iedzīvotājus, bet arī ierobežot viņu tiesības. Jau iepriekš minēts, ka EESK atbalstīs ES Augstā pārstāvja ārpolitikas un drošības politikas jomā darbu un starptautiskā līmenī turpinās paust viedokli jautājumos, kas saistīti ar pilsonisko sabiedrību.

2. Ievads

2.1. Komiteja, būdama reālās ekonomikas un organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāve, uzskata par lietderīgu izstrādāt šo pašiniciatīvas atzinumu, lai sniegtu vispārēju priekšstatu par krīzi un ierosinātu priekšlikumus Komisijai un Padomei, īpaši attiecībā uz finanšu plūsmu atjaunošanu uzņēmumiem, izaugsmi un nodarbinātību.

2.2. Vairākus gadus mēs esam saskārušies ar "vispārējas eiforijas" sekām (*Samuelson*), un to ir izraisījusi neprecīza informācija, kurā tika uzsvērts to "ekspertu" viedoklis, kas garantēja pasākumu "derīgumu", "spēkā esošā" modeļa pārākumu, apgalvojot, ka agri vai vēlu tirgus visu nokārtos un novērsīs "pārmērības".

2.3. Komiteja ir pārliecināta, ka, neraugoties uz iepriekš minēto, uzņēmumi un darba ņēmēji, uzņemoties saistības un apzinoties savu ekonomisko un sociālo atbildību, varēs vērst par labu krīzi, ja vien tie saņems pienācīgu atbalstu no Eiropas un valstu iestādēm.

3. Kur mēs esam? Starptautiskā finanšu krīze

3.1. **Izcelsme.** Krīzes izcelsme ir pietiekami labi zināma, tāpēc nav vajadzības to no jauna iztīrīt. EESK tomēr uzskata, ka ir lietderīgi norādīt vismaz uz diviem faktoriem, kas radīja priekšnosacījumus krīzei: attīstība starptautisko finanšu jomā, ko atbalstīja pārāk liberāla ekonomikas kultūra, beigu beigās noveda pie tā, ka finanšu darbība sāka uzturēt pati sevi un nevis reālo ekonomiku, radot ļoti augstu finanšu "inflāciju". To veicināja nedaudzie, nepilnīgie un maz ievērotie noteikumi: tas ir otrais krīzes iemesls. Esošie noteikumi nedarbojās, vai arī uzraudzības un kredītvērtējuma aģentūras tos nav piemērojušas, un to rīcības rezultātā tirgus ir kļuvis nepārredzamāks (2).

3.1.1. Nav noliedzams, ka ekonomiskā burbuļa laikā baņķieri apzināti vai neapzināti veica ļoti riskantus darījumus, uz kuriem neattiecas gandrīz nekādi noteikumi un piesardzības pasākumi. Privātklientu bankas, lai palielinātu apgrozījumu, pārsteidzīgi piešķīra aizdevumus pret hipotēku un aizdevumus kredītkaršu īpašniekiem. Investīciju bankas šos un citus aizdevumus, piemēram, finansējumu LBO (*leverage buy-out*), pārvērta dažādos atvasinātos instrumentos, kurus tirgoja, neievērojot pienācīgu rūpību un neveidojot pietiekamas rezerves. Ir skaidrs, ka vadītājiem un darbiniekiem, kuru rīcība ietekmē banku riska profilu, bija ieviesti nesamērīgi stimuli, un minēto stimulu dēļ priekšroka tika dota personīgā labuma gūšanai, nevis banku sistēmas akcionāru lielākās daļas un to neinformēto cilvēku interesēm, kuri bija iegādājušies minētos vērtspapīrus. Tomēr tas neattaisno metožu bieži vien novēroto ļaunprātīgu izmantošanu un negodīgu praksi, kas nodarījusi kaitējumu visai finanšu sistēmai un sabojājusi tās tēlu.

3.2. **Cēloņi.** Sabrukums kļuva iespējams tāpēc, ka nebija attiecīgas politikas, un kļūdas un nepilnības pieļāva arī valdības, turklāt ne tikai finanšu jomā, bet arī pasaules līmeņa makroekonomikas un monetārajā politikā, par ko liecina, piemēram, ASV īpaši bezrūpīgā budžeta politika. Eiropas Savienībai nav pietiekamu rīcības instrumentu, un tās ekonomisko un sociālo modeli vairoja kā visu problēmu cēloņi. Starptautiskās organizācijas bija pārāk vājas, lai varētu rīkoties. Šī situācija pārāk ieilga. Bieži vien politiskā vara ir aizbildinājusies ar globalizāciju, uzveļot tai visu vainu, un tagad tai jāuzņemas liela daļa atbildības par krīzes cēloņiem (3).

(2) Sk. EESK atzinumus par tematu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp., un par tematu "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", OV C 182, 4.8.2009., 71. lpp.

(3) Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp.

3.3. **Sekas.** Sekas ir katastrofālas, bet nedrīkst ieslīgt pesimismā. Diemžēl vienā finanšu ekonomikas daļā ir valdījusi eiforija, alkātība, spekulācijas un plaša mēroga bezatbildība. Liela banku koncentrācija (kas ir radījusi pašpārliecinātību, ka "bankas ir pārāk lielas, lai tām ļautu bankrotēt!") un risku pārvaldības trūkumi nevarēja neizraisīt pašreizējās sekas, radot neapturamu domino efektu. Tādējādi krīze, kas sākotnēji bija finanšu krīze, kļuva par makroekonomikas krīzi un skāra arī reālo ekonomiku. Tas nozīmē, ka tagad mūs skar **finanšu krīze**, kas pārņēmusi ražošanas nozares, tādējādi izraisot arī **ekonomikas, monetāro, tirdzniecības un sociālo krīzi**, tātad — uzticēšanās krīzi.

3.3.1. Tomēr patiesībā jāatzīst, ka visā pasaulē, it īpaši jaunattīstības valstīs, pēdējo trīsdesmit gadu laikā ir panākta līdz šim nepieredzēta ekonomikas attīstība un izaugsme. Finanšu tirgu attīstība, kuru priekšrocības ir izmantojuši daudzi, ir darījusi iespējamu izaugsmi un radījusi ilūziju, ka šādi attīstībai nekad nebūs šķēršļi.

3.3.2. Protams, krīze ietekmēs spēku samēra pārdali pasaules un valstu līmenī, par ko liecināja G20 sammits Pitsburgā. Krīzei beidzoties, izveidosies jauna ekonomiskā un politiskā "ģeogrāfija". Tādējādi sākotnējā finanšu krīze ir izvērtusies par makroekonomikas krīzi, pārņemot reālo ekonomiku un izraisot **IKP samazināšanos**, kā arī **ievērojamu bezdarba līmeņa pieaugumu**. Ņemot vērā minēto, EESK vēlas noskaidrot, kādai būtu jābūt ES vietai un lomai nākotnē.

4. Ko darīt? Krīzes novēršanas instrumenti

4.1. Pārkārtot finanšu sistēmu

4.1.1. EESK uzskata, ka G20 Londonas sammita un G8 Akvilas sammita rezultāti ir apmierinoši, jo tie neapstiprināja iepriekš izteiktās pesimistiskās prognozes un parādīja, ka pasaules ekonomiku un finanšu sistēma jāpārvalda vai nu kopīgi, vai arī to vispār nav iespējams pārvaldīt. Tika apstiprināts "globālās pārvaldības" princips, ar ko politikai atdod tai pienākošos vietu. Jācer, ka arī Eiropas valstu valdības izdarīs vajadzīgos secinājumus (sk. 4.4. punktu). Tomēr minēto sammitu rezultāti jāpārvērš konkrētā un efektīvā rīcībā, kas sniedzās tālāk par Bāzeles II ieviestajām izmaiņām, pieņemot Bāzeles III vienošanos, ar ko pārkarīto un reformē starptautiskās organizācijas.

4.1.1.1. Protams, būtu bijis vēlams, lai vēlāk Pitsburgā notikušajā G20 sammitā paustajiem labajiem nodomiem sekotu rīcība. Patiesībā sammitā netika pievērsta uzmanība tādām nopietnām problēmām kā finanšu sistēmas noteikumi un reformas (3), tirdzniecības starp ASV un Ķīnu nelīdzsvarotība, akciju sabiedrību struktūra, bezdarba līmeņa paaugstināšanās utt. Ja netiek veikti

nekādi pasākumi, saglabājas risks, ka “dažas finansiāli ieinteresētās personas uzskata krīzi par nenozīmīgu šķērslī un tāpēc ir pieļaujams rīkoties kā agrāk” (4).

4.1.2. EESK uzskata, ka lielāka loma jāpiešķir uzraudzības organizācijām (5), taču galvenokārt jārada nepieciešamie apstākļi, lai nodrošinātu to pienācīgu darbību, neatkarību no politiskās varas un tiesības noteikt sankcijas. Jālikvidē nodokļu oāzes vai arī jānodrošina to pārredzamība, lai tās netiktu izmantotas netīrās naudas atmazgāšanai un nekļūtu par nodokļu nemaksāšanas instrumentu. Galvenā problēma ir pārredzamības trūkums. Ikvienam jāzina banku aizdevumu, banku aktīvu, rezervju un riska profilu patiesā būtība.

4.1.3. EESK pauž cerību, ka Londonā, Akvilā un Pitsburgā pieņemtie (nedaudzī!) lēmumi un pamatnostādnes palīdzēs iespējami īsā laikā sasniegt pagrieziena punktu, ieviest (vai no jauna ieviest) jaunu mazāk ideoloģisku un pārredzamāku ekonomikas un tirgus kultūru. Turklāt jābūt piesardzīgiem, runājot par finanšu tirgus morāli un ētiku, ko daži vēlētos darīt, jo tie, kas krīzes dēļ pašlaik maksā augstu cenu, varētu to uztvert kā izsmieklu. Lietderīgāk būtu runāt par tiesībām un sankcijām, kā arī noteikumiem un instrumentiem, kas ļauj tās īstenot.

4.1.4. Tas ir vispārliciecināmais un visefektīvākais veids, kā atjaunot patērētāju uzticēšanos un tādējādi atkal aktivizēt pieprasījumu. Jālieto jauna ekonomikas valoda, kurā ir runa par reālo ekonomiku, investīcijām, nodarbinātību, riskiem, tiesībām, pienākumiem, konkurētspējas saglabāšanu.

4.1.5. EESK uzskata, ka reālās ekonomikas dalībniekiem, proti, uzņēmumiem un darbiniekiem, ir noteiktāk jāpauž savs viedoklis un argumenti. Tiem atkal jāuzņemas sava svarīgā loma, lai nodrošinātu ekonomikas un sociālo attīstību, konkurētspēju, jauninājumus, izaugsmi un nodarbinātību. Būtu vēlams, lai tāpat rīkotos arī politiķi.

(4) *Situation of the financial and banking system* (Situācija finanšu un banku sistēmā). — Ievietoti Ekonomikas, rūpniecības un nodarbinātības ministres *Christine Lagarde*, Zviedrijas finanšu ministra *Anders Borg*, Nīderlandes finanšu ministra *Wouter Bos*, Luksemburgas finanšu ministra *Jean-Claude Juncker*, Spānijas Finanšu ministres *Elena Salgado Mendez*, Vācijas finanšu ministra *Peer Steinbrück* un Itālijas finanšu ministra *Giulio Tremonti* raksti, kas ir publicēti 2009. gada 4. septembrī dažādās Eiropas avīzēs.

(5) Eiropas Parlamenta un Padomes regula par Kopienas finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku komitejas izveidošanu — COM(499) galīgā redakcija, 23.09.2009.; Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko izveido Eiropas Banku iestādi — COM(501) galīgā redakcija, 23.09.2009.; Eiropas Parlamenta un Padomes regula ar ko izveido Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādi — COM(502) galīgā redakcija, 23.09.2009.; Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko izveido Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi — COM(503) galīgā redakcija, 23.09.2009.

4.1.6. Būtu jāpārskata arī starptautiskā **monetārā sistēma**. Neesen notikušajā G20 sammitā Londonā, G8 sammitā Akvilā un G20 sammitā Pitsburgā starptautiskās monetārās sistēmas darbība un reforma, izņemot SVF kvotu sadalījumu, netika atzīta par vienu no svarīgajām prioritātēm, lai atjaunotu pasaules ekonomikas virzību uz ilgtspējīgu izaugsmi. Tomēr G20 un G8 sammitā dažas šajā jomā uzņemtās saistības, ja tās tiks pildītas, varētu būtiski ietekmēt valūtas tirgus un līdz ar to arī minētās sistēmas darbības veidus.

4.1.6.1. Lēmumi par atbalsta sniegšanu jaunattīstības valstīm, it īpaši Āfrikai, Starptautiskā Valūtas fonda resursu trīskāršošanu (līdz 750 miljardiem ASV dolāru) un papildu 250 miljardu piešķiršanu speciālajām aizņēmumtiesībām (SAT), lai sniegtu finansiālu atbalstu to valstu tautsaimniecībām, kuras visvairāk skārusi krīze, ir pirmais pārdomu elements par ievērojamo dolāru apjomu, ko laidīs apgrozībā, lai palīdzētu valstīm, kuru tekošajos kontos ir augsts budžeta deficīts.

4.1.6.2. Otrkārt, ir sagaidāms, ka ASV valsts parāda (kas nākamā trīs gadu laikā sasniegs gandrīz 100 % no IKP) palielināšanās, kuru veicina prezidenta Obamas īstenotā jaunā “deficīta izdevumu” politika ar mērķi novērst valsts ekonomikas lejupslīdi, dos papildu stimulu izlaist ievērojamo dolāru apjomu, kas radīs nopietnas sekas starptautiskajā ekonomikas sistēmā. Tāda pati situācija bija izveidojusies pagājušā gadsimta sešdesmito gadu otrajā pusē, un 1971. gadā tā beidzās ar dolāra devalvāciju un *Bretton Woods* fiksēto valūtas maiņas kursu režīma sabrukumu.

4.1.6.3. Šāda situācija jo īpaši satrauc Ķīnu, kas ir nobažījies par to, ka līdz ar dolāra vērtības kritumu samazināsies tās milzīgo ārvalstu valūtas rezervju vērtība (pēdējo desmit gadu laikā minētās rezerves pieaugušas par vairāk nekā 5 000 miljardiem ASV dolāru un, iespējams, pieaugs arī turpmākajos gados, pat ja ne tik strauji).

4.1.6.4. *Euro*, kas dažu gadu laikā ir kļuvis par starptautisko rezervju otro valūtu, nav piemērota alternatīva dolāram, pat ja tas būtu vēlams un izdevīgi, turklāt pagaidām vēl nav iedomājama iespēja izveidot “pārvalstisku rezerves valūtu”, kuru veidotu SAT, kuru vēlas Ķīnas monetārās iestādes un kuru izmantotu ne tikai starp valdībām un starptautiskām iestādēm, kā tas ir pašlaik, bet arī kā maksāšanas līdzekli starptautiskos tirdzniecības un finanšu darījumos. Jaunu SAT emisija ir neapšaubāmi noderīgs instruments, lai izveidotu papildu rezerves tautsaimniecībām, kurās ir tekošā konta deficīts, bet tas nevar būt ilgtermiņa risinājums, lai pārvarētu pašreizējo krīzi.

4.1.6.5. Ļoti iespējams un turklāt arī vēlams, lai *euro* iegūtu arvien vairāk īpašību, kas ļautu tam kļūt par starptautisku rezerves valūtu un atsauces valūtu preču cenu noteikšanai pasaules tirgos. Tomēr EESK pauž cerību, ka arī Ķīnas valūtai, kas pārstāv vispasaules ekonomikā aizvien nozīmīgāku ekonomiku, tiks atcelta Ķīnas varas iestāžu noteiktā aizsardzība. Uz desmit gadiem jauna (renminbi) ir cieši piesaistīta dolāram un kopš 2005. gada tās vērtība ir piesaistīta valūtu grozam, kurā ir citas valūtas. Renminbi jākļūst par brīvi konvertējamu valūtu starptautiskajos tirgos.

4.1.6.6. EESK uzskata, ka jāpieliek lielākas pūles starptautiskajā līmenī; Ķīna nevar tāpat kā agrāk arī turpmāk nodrošināt izaugsmi ar eksporta palīdzību, uzkrājot tekošā konta pārpalikumu un vienlaikus prasīt, lai citi starptautiskajā mērogā risinātu valūtas maiņas kursa pārvaldības problēmas, kuru rašanos tā pati ir veicinājusi ar monetāro un fiskālo politiku, kas sekmē uzkrājumu veidošanu un kavē iekšējos izdevumus.

4.1.6.7. Pasaules monetāro sistēmu, kuras pamatā ir mainīgs valūtas maiņas kurss, raksturo nepārtrauktas un būtiskas valūtas kursa svārstības spekulācijas dēļ. Šādu situāciju, kas smagi iespaido pasaules ekonomiku, varētu novērst, noslēdzot politiska rakstura vienošanos starp lielāko rūpniecības valstu centrālajām bankām. Ja kādas valūtas vērtība būtu pakļauta spiedienam strauji celties vai kristies, tās varētu veikt kopīgus intervences pasākumus, lai ierobežotu krasās valūtas kursa svārstības.

4.1.7. **Izstrādāt Eiropas finanšu noteikumus** — veidot vienotu Eiropas finanšu tirgu ⁽⁶⁾. Neraugoties uz spēkā esošajiem noteikumiem Eiropas līmenī un *euro*, mēs joprojām esam tālu no minētā mērķa sasniegšanas, pat eirozonā. Krīze ir parādījusi, ka šajā jomā nekavējoties jārikojas un ar atbilstošu reformu palīdzību jādara daudz vairāk nekā līdz šim, kā tas ir norādīts *Larosière* ziņojumā un Komisijas priekšlikumos. Tas arī dotu iespēju ECB rīkoties ātrāk un elastīgāk. Nedrīkst aizmirst, ka finanšu galvenais mērķis ir atbalstīt uzņēmumus, sekmēt uzņēmējdarbību, izaugsmi un nodarbinātību: uzdevums, kura izpildi varētu veicināt reformēts, konkurētspējīgāks, pārredzamāks finanšu tirgus, kurā ir integrēti dažādi aspekti.

4.2. Atbalstīt reālo ekonomiku

4.2.1. Nesenajā paziņojumā ar tālejošu nosaukumu "Impulsi Eiropa, atveseļošanai" ⁽⁷⁾, kuru Komisija izstrādāja iesniegšanai 2009. gada pavasara Eiropadomes sanāksmē, ir atzīts, ka iedzīvotāju un ekonomikas dalībnieku uzticības atgūšana ir viens no pirmajiem ierosinātajiem pasākumiem, kas jāveic, lai pārvarētu pašreizējo krīzi, palielinātu pieprasījumu un radītu jaunas darba vietas. Jānodrošina, lai ierosinātajiem pasākumiem būtu konkrēti rezultāti un tie nepaliktu tikai paziņojumi par labiem nodomiem.

4.2.2. EESK jo īpaši uzskata, ka nodarbinātība un likviditātes trūkums uzņēmumiem ir galvenās risināmās problēmas ⁽⁸⁾. Saskaņā ar ILO nesen veiktajiem aprēķiniem kopš krīzes sākuma 2007. gada decembrī ir likvidēti aptuveni 40 miljoni darba vietu (tostarp 7 miljoni tikai ESAO valstīs), un nākotnes prognozes ir

visai pesimistiskas. Šo sociālo katastrofu varēs novērst, tikai, atjaunojot uzticēšanos tirgu darbībai un veicot valsts līmeņa pasākumus, kas veicina izaugsmi, konkurētspēju, jauninājumus un nodarbinātību. Eiropai ir vajadzīga ekonomikas politika un programma, kas piesaista uzņēmējus un palīdz viņiem augt un radīt darba vietas.

4.2.3. EESK pilnībā atbalsta Komisijas izvirzīto mērķi. Paziņojumā aprakstītie pasākumi ir jāatbalsta, jo tie ir banku un finanšu sektorā steidzami veicami pasākumi reālās ekonomikas atbalstam un Eiropas iekšējā tirgus veidošanai. Tomēr tie atspoguļo tradicionālu un nebūt ne novatorisku pieeju, kurā paredzēts labāk īstenot Eiropas Komisijas tieši pārvaldītās un/vai koordinētās ekonomiskās nozaru politikas.

4.2.4. Atjaunot Eiropas ekonomikas dalībnieku un iedzīvotāju uzticēšanos Kopienas un valsts iestāžu spējai pārvarēt krīzi ir iespējams, atzīstot, ka pašreizējās krīzes pamatā nav tikai cikliskas parādības, kas, neapšaubāmi, ir dramatiskas, vai tirgus trūkumi un nepilnības.

4.2.5. Pašreizējās pasaules un Eiropas ekonomikas krīzes īpatnību saknes ir dziļākas un sistēmiskākas, un tās saistītas ar ētikas un morāles vērtībām (atbildība, likumība, sociālais taisnīgums), kas ir mūsdienu sabiedrības pamatā un nosaka tās rīcību visās ekonomiskās, sociālās un pilsoniskās dzīves jomās. Uzticēšanos ekonomikas un finanšu sistēmai varēs atjaunot, ne tikai uzlabojot tirgus "mehānismus", kas ir slikti darbojušies, bet arī ar Eiropas makroekonomikas un mikroekonomikas politikas palīdzību.

4.2.6. Kaut arī Komiteja kopumā piekrīt vispārējai pieejai pašreizējām problēmām, tomēr Komisijas paziņojumā ierosinātie risinājumi šķiet nepietiekami, vai, jebkurā gadījumā, tie ir maz efektīvi attiecībā uz pārmaiņām, kuras būtu jāveic gan dažādās valstu ražošanas sistēmās, gan arī Eiropas un starptautisko politiku līmenī, lai atbalstītu dalībvalstu ekonomikas izaugsmi. Turklāt krīzes negatīvās sekas asāk izjūtas Eiropā, kurā IKP ir zemāks nekā ASV, kur ir īstenota spēcīga un vienota programma un veikti plašāki un efektīvāki valsts pasākumi. ES būtu jāveicina saskaņotu pasākumu veikšana dalībvalstīs. Tādēļ ir vēlams, lai tā pieņemtu otru rīcības plānu, kas būtu efektīvāks un viendabīgāks par pirmo.

4.2.7. Attiecībā uz īstermiņā un vidējā termiņā īstenojamiem Eiropas ekonomikas atveseļošanas pasākumiem EESK uzskata, ka ES un dalībvalstu uzmanība un finanšu resursi būtu jāpiešķir ierobežotam skaitam pasākumu, taču tādiem, kas būtiski ietekmēs dažādus tirgus un ekonomikas dalībniekus kopumā. Šie pasākumi jāveic ar mērķi atjaunot uzticēšanos finanšu sistēmas darbībai, veikt uzlabojumus Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā, ieviest izmaiņas Eiropas Savienības galvenajās politikās un sniegt atbalstu dalībvalstīm, kuras visvairāk ir skārusi krīze, sākot ar Austrumeiropas valstīm.

⁽⁶⁾ Sk. 3. zemsvītras piezīmi.

⁽⁷⁾ COM(2009) 114 galīgā redakcija, "Impulsi Eiropas atveseļošanai", 04.03.2009.

⁽⁸⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Sammita par nodarbinātības jautājumiem rezultāti", OV C 306, 16.12.2009., 70. lpp..

4.2.8. **Atjaunot uzticēšanos finanšu sistēmas darbībai.** Eiropas ekonomikas atveseļošana ir iespējama, atjaunojot finanšu tirgu stabilitāti un spēju darboties saskaņā ar jaunajiem noteikumiem un jaunajām makroekonomikas un mikroekonomikas uzraudzības sistēmām, kas garantē to pienācīgu un atbildīgu darbību starptautiskā līmenī. Finansēm atkal jāpilda to tradicionālais, unikālais uzdevums ekonomikas izaugsmes sekmēšanā, proti, finansēt reālās ekonomikas dalībnieku (uzņēmumi, mājsaimniecības, tīkli un pakalpojumi, infrastruktūras, vide un enerģija) darbību.

4.2.8.1. Tomēr nav atrisināta problēma par plašiem dalībvalstu īstenotajiem pasākumiem banku sistēmas atbalstam, kas, diemžēl, ir nenovēršami. EESK uzskata, ka minētā situācija nevar ilgstoši turpināties un ka ir jāizstrādā "izejas stratēģija" no šādiem pasākumiem, sistemātiskas pieejas ietvaros izvirzot nosacījumus banku sistēmai, piemēram, iekšēju pārstrukturēšanu, budžetā paredzēto rezervju kvalitātes uzlabošanu un to apjoma palielināšanu. Stratēģijas mērķis ir izveidot neatkarīgu un pārredzamu kredītu un starptautisko finanšu tirgu, lai novērstu neseno notikumu atkārtēšanos nākotnē.

4.2.8.2. Attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt stingrāku finanšu operāciju kontroli un pārredzamību, ko atbalsta Komisija un kas tika uzsvērti G20 sanāksmē Londonā, G8 sanāksmē Akvilā un G20 sanāksmē Pitsburgā, kā arī Komisijas un Padomes ierosinājumu veikt Eiropas finanšu sistēmas reformu, EESK izvērtēs minēto priekšlikumu. EESK uzskata, ka gadījumā, ja finanšu uzraudzību uzticēs jaunai neatkarīgai Eiropas struktūrvienībai, tai jābūt reālām rīcības pilnvarām ⁽⁹⁾.

4.2.8.3. Tādai rīcībai būtu jāpalīdz saskaņot Eiropā spēkā esošos tiesību aktus finanšu pārraudzības jomā un palielināt iespējas noteikt sankcijas.

4.2.9. **Uzlabojumi Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā**

4.2.9.1. EESK neseno atzinumā ⁽¹⁰⁾ ir ierosinājusi rūpīgi pārskatīt Komisijas izstrādāto atveseļošanas plānu ne tikai attiecībā uz finanšu resursiem, kurus krīzes smaguma dēļ tā uzskata par nepietiekamiem, bet arī attiecībā uz dalībvalstīs veicamo pasākumu saskaņošanu un īstenošanu.

⁽⁹⁾ Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp.. Līdzīgu nostāju, uzstājoties EESK 2009. gada 30. septembra plenārsesijā, pauda Barroso kgs.

⁽¹⁰⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", OV C 182, 4.8.2009., 71. lpp.

4.2.9.2. Kaut arī finansiālo vajadzību jomā pašlaik ir noteiktas prioritāras nozares (autobūves nozare, būvniecības nozare, MVU), nosacījumos par piekļuvi minētajiem pasākumiem jānodrošina īstenoto pasākumu saskaņotība un vienotība, pilnībā ievērojot Eiropas iekšējā tirgus noteikumus.

4.2.9.3. Nav vēlams, ka no Kopienas vai valstu valdību budžeta finansētās iniciatīvas ārkārtas pasākumu veikšanai krīzes skartajos uzņēmumos, nozarēs vai valstīs radītu privilēģētas situācijas vai nodrošinātu dažu rūpniecības nozaru aizsardzību uz citu nozaru rēķina.

4.2.9.4. Vienotais tirgus ir viens no svarīgākajiem Eiropas ekonomikas virzītājspēkiem: tā nostiprināšana un attīstība ir labākais veids, lai sekmētu produktīvas iniciatīvas un darba vietu radīšanu. Ar plānā paredzēto pasākumu koordināciju un kontroli Eiropas un valstu līmenī jāaplicina Eiropas iedzīvotājiem tas, ka Eiropas Savienība spēj pārvaldīt finansiālo atbalstu saskaņā ar Kopienas tiesību aktiem un ievērojot to teritoriju un iedzīvotāju intereses, kas krīzes apstākļos ir izrādījušies visneaizsargātākie.

4.2.9.5. EESK uzskata, ka, veicot minētos atbalsta pasākumus ražošanas veicināšanai, īpaša uzmanība jāpievērš MVU (tiem varētu paredzēt konkrētu preferenciālās finansēšanas plānu un vienkāršotas procedūras, sk., piemēram, "Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktu"). Eiropas plānā nav pietiekami labi izklāstīts, kādi pasākumi tiks veikti, lai atbalstītu mazo un vidējo uzņēmumu atveseļošanu. Komiteja uzskata, ka pasākumi attiecībā uz maziem uzņēmumiem, kas sniedz ļoti lielu ieguldījumu vispārējās nodarbinātības jomā Eiropas Savienībā, būtu jānosaka saskaņā ar makroekonomikas modeli, kurā ņemtas vērā valstu un vietējās īpatnības, nozaru specializācijas dažādie līmeņi, atšķirīgās vajadzības saistībā ar jaunām kompetencēm, novatoriskas tehnoloģijas un infrastruktūras un pakalpojumi uzņēmumiem.

4.2.9.6. Tā kā nav atbilstoša Eiropas un valstu pamatprincipu kopuma par MVU izaugsmes perspektīvām, veiktie pasākumi varētu būt sadrumstaloti un nošķirti, kā tas ir bijis agrāk; rezultātā visiem minētajiem uzņēmumiem tiek sniegts atbalsts, taču patiesībā neviens no tiem nesāņem reālu palīdzību paplašināšanai vai arī piedāvāto produktu un pakalpojumu kvalitātes celšanai.

4.2.9.7. EESK arī uzskata, ka krīzi varētu palīdzēt pārvarēt sociālais dialogs un saskaņošana, tas ir, uzņēmumu, arodbiedrību un sociālās ekonomikas organizāciju lielāka līdzdalība.

4.2.10. **Galvenajās Eiropas Savienības politikās ieviešamās izmaiņas**

4.2.10.1. Komiteja uzskata: lai atjaunotu Eiropas uzņēmēju uzticību, būs jāveic būtiskas izmaiņas praktiskajā kārtībā, ar kuru saskaņā Komisija ir pārvaldījusi svarīgas kopējās sociālās un

ekonomiskās politikas, it īpaši kohēzijas politiku. Komiteja jau ir izstrādājusi atzinumu ⁽¹¹⁾, kurā ir ierosinājusi vairākus grozījumu priekšlikumus.

4.2.10.2. Smagā ekonomiskā krīze, kas pašlaik skar visas Eiropas valstis un kas saskaņā ar prognozēm varētu turpināties līdz 2010. gadam, liek veikt radikālu reformu struktūrfondu (ERAF un ESF) pārvaldībā kā arī pārskatīt 2007.–2013. gada plānošanas periodam noteiktos pasākumus. Komisija pašlaik izstrādā grozījumu priekšlikumus, lai vienkāršotu procedūras, paātrinātu maksājumu un no jauna noteiktu veicamo pasākumu struktūru dažās nozaru politikās. Minētie pasākumi vēl ir nepietiekami, tomēr tie ir vajadzīgi, lai saglabātu ES kohēziju, kuru pašlaik apdraud krīze.

4.2.10.3. Centieniem, ko Komiteja aicina Komisijai pielikt, lai pielāgotu pasākumus starptautiskās krīzes radītajiem jaunajiem apstākļiem, jābūt daudz intensīvākiem, un tam vajadzīga minēto politiku visaptveroša pārskatīšana. Pretrunas starp centrālajām un reģionālajām pārvaldes iestādēm, pārvaldot struktūrfondu piešķirtos resursus ārkārtas situāciju pārvarēšanai, ir vēl viens elements, kas jāņem vērā, no jauna pārdomājot atbalstu visnabadzīgākajiem ES apgabaliem.

4.2.10.4. Komiteja arī uzskata, ka kohēzijas politikā ir konkrēti jānosaka nozaru un vietējās prioritātes katrai minētā atbalsta saņēmējvalstij, lai Kopienas un valstu resursus izmantotu galvenokārt programmām un projektiem ar vislielāko paredzamo ekonomisko un sociālo ietekmi. Pārskatot kohēzijas politiku, būtu jāievēro šādi pamatprincipi: konsekvence pasākumu atlasē, uzņēmumu atbalsta pasākumu koordinācija gan Eiropas, gan valsts līmenī, kopīgas specializētās apmācības programmas un jaunu zināšanu attīstīšana.

4.2.10.5. Kopumā krīzei būtu jāsniedz Eiropas Savienībai iespēja ne tikai labāk izmantot esošās, bet arī izstrādāt jaunas politikas, piemēram, uzlabot infrastruktūras un uzsākt vides vai jaunu Eiropas enerģētikas un komunikāciju tīklu, piemēram, platjoslas tīklu, izveides plānu, izmantojot **Eiropas publisko finansējumu** (eiroobligācijas?); tas dotu lielu impulsu ekonomikas atveseļošanai.

4.2.10.6. EESK uzskata, ka šī ir ārkārtēja iespēja sākt nopietnas pārdomas par pašreizējo **Kopienas budžetu** gan kvalitatīvā, gan kvantitatīvā aspektā, un, iespējams, ar ekspertu grupas palīdzību pievērsties **nodokļu politikai**, kurai ir izšķiroša nozīme izaugsmē un attīstībā un kuru vairs nebūs iespējams atlikt vai izmantot kā sociālā un ekonomiskā dempinga līdzekli Eiropas līmenī.

⁽¹¹⁾ Sk. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par pārrunu rezultātiem saistībā ar kohēzijas politikas stratēģijām un programmām 2007.–2013. gada plānošanas periodam", OV C 228, 22.9.2009., 141. lpp.

4.2.11. Atbalsts dalībvalstīm, kuras visvairāk skārusi krīze, tostarp Austrumeiropas valstīm.

4.2.11.1. EESK uzskata, ka Komisijai jāparedz ja ne *ad hoc* atbalsta fondu krīzes vissmagāk skartajām valstīm (šo priekšlikumu ir noraidījušas visietekmīgākās ES dalībvalstis), tad vismaz finansiālu pasākumu kopumu, arī izmantojot ERAB, lai veiktu pasākumus visvājāko ES tautsaimniecību stabilizācijai, kā tas jau tiek darīts. Minētajā jomā sevišķa uzmanība būtu jāpievērš Austrumeiropas valstīm un tāpēc tām jārezervē īpaši līdzekļi. Pieprasījumiem piešķirt minētajām valstīm īpašu finansiālo atbalstu ir vairāki iemesli. Pretējā gadījumā kopā ar iekšējo tirgu sabruks otrais integrācijas pīlārs, proti, paplašināšanās.

4.2.11.2. Eiropas Savienībai nākamajos mēnešos un gados būs jārisina ļoti sarežģītas problēmas — ekonomikas un nodarbinātības krīze, sociālie konflikti, institucionālās reformas, dalībvalstu iekšējās atšķirības —, turklāt, pieaugot eirosepticismam daudzu ES dalībvalstu politiskajās partijās un valstu valdībās, kā arī sabiedrības neapmierinātībai ar Eiropas līmeni pieņemtajiem lēmumiem.

4.2.11.3. Uzticēšanās Eiropas ekonomikas un sociālais modelis, tā spējai rast piemērotus, visu dalībvalstu interesēm atbilstošus risinājumus, tiks atgūta, ja ES ņems vērā visneaizsargātāko valstu problēmas, sniedzot tām palīdzību pašreizējo grūtību pārvarēšanā.

4.2.11.4. Krīze, kas skārusi daudzu Austrumeiropas valstu kredīta, finanšu pakalpojumu un ražošanas nozares, nav tik liela, lai ES tā būtu nepārvarams šķērslis. Daudzi no šiem pasākumiem ir īstenoti ar ES 15 valstu atbalstu un tiešajiem ieguldījumiem, un ir grūti iedomāties, ka pēc saskaņošanas procesa, kas tām bija jāveic, lai kļūtu par Eiropas Savienības dalībvalstīm, tagad ar "atsevišķu gadījumu izskatīšanas" politikas palīdzību tās ķērušās pie minimāliem un maziedarbīgiem ekonomikas pasākumiem. Tā ir stratēģiska un ekonomiska kļūda, ko nav iespējams labot īsā un vidējā termiņā, un nopietna politiskā tuvredzība, kas varētu apdraudēt turpmāko Eiropas integrāciju.

4.3. Palīdzēt Eiropas iedzīvotājiem

4.3.1. Pēc šīs krīzes "tiks rasts jauns līdzsvars, taču tas vairs nerasniegs iepriekšējo līmeni: ir jābūt gataviem pieņemt zemāku dzīves līmeni". Ja šī prognoze ⁽¹²⁾ piepildīsies, skaidra būs vienīgi tā iedzīvotāju daļa, kurai, cerams, uz neilgu laiku, būs jāsamierinās ar vēl "zemāku" dzīves līmeni.

⁽¹²⁾ John Nash, Nobela prēmijas laureāts ekonomikā, 2008. gada oktobris.

4.3.2. Jānovērš risks, ka uzņēmumiem un darba ņēmējiem atkal jāmaksā par tirgus glābšanu, kamēr kapitāls turpinās aizplūst uz drošākiem tirgiem, joprojām izvairoties no nodokļu maksāšanas. Tādējādi pieredzēsim, ka atkal samazinās no darba gūtie ienākumi, kas izraisīs tirgus ekonomikas sociālās leģitimitātes zudumu. Lai novērstu minēto risku, ir jāstiprina un jāpaplašina sociālās tirgus ekonomikas Eiropas modelis, ekonomikas sistēmas centrā liekot cilvēku.

4.3.3. Tāpēc EESK uzskata, ka valdībām un ES jāpievērš lielāka uzmanība arī nodokļu politikai, turpinot veikt koordināciju, lai novērstu nevienādus noteikumus, kas ir pretrunā ar vienoto tirgu. Turklāt jānodrošina priekšroka tām reformām, kas palielina ar nodokli apliekamo bāzi, nevis nodokļa likmes, vairāk ņemot vērā uzņēmumu aktīvus, nevis to darbību un darbu.

4.3.4. Jānovērš arī finanšu krīzes postošā ietekme uz dalībvalstu pensiju sistēmām, kā tas notika Amerikas Savienotajās Valstīs, kur dažas par uzkrājumu un pensiju plānu pārvaldību atbildīgās organizācijas cieta lielus zaudējumus riska ieguldījumu fondu krīzes dēļ; tādējādi minētajiem plāniem pieteikušos darba ņēmēju uzkrājumu vērtība samazinājās uz pusi. EESK uzskata, ka būtu jāizstrādā viendabīgāki reglamentējošie noteikumi un pensiju modeļi, lai aizsargātu Eiropas iedzīvotāju un darba ņēmēju intereses.

4.3.5. Netaisnības un nevienlīdzības palielināšanās ir samazinājusi un var vēl vairāk samazināt brīvības telpu; tā var apdraudēt demokrātiju Eiropas valstīs un it īpaši ES, kurai vēl joprojām jāpārvar ievērojams "demokrātijas deficīts"; un jebkurā gadījumā tā samazina jauno nabagu atbalstu politikām, kas jāiesteno, lai pārvarētu krīzi un veicinātu ilgtspējīgu attīstību.

4.3.6. EESK uzskata, ka šobrīd ES paveras nozīmīga iespēja, lai apliecinātu savu tuvumu iedzīvotājiem, īstenojot konkrētas un reālas iniciatīvas to iedzīvotāju, uzņēmumu un darba ņēmēju labā, kurus visvairāk ir skārusi krīze.

4.3.7. Minēto iniciatīvu pamatā jābūt tiesību aizsardzības pasākumiem, jo ES ir jāspēj ietekmēt sociālā politika ar atbilstošu rīcību. Sociālais jautājums jāiekļauj kā 4.4.3. punktā minētās stratēģiskās vienošanās neatņemama sastāvdaļa. Pasākumi jāīsteno arī citā jomā, t.i., ekonomikas politikā (piemēram, piešķirot īpašu finansējumu Lisabonas stratēģijai), un jāsniedz atbalsts visneizsargātākajiem uzņēmumiem, tas Eiropas Savienībai jāveic, sadarbojoties ar dalībvalstīm (4.2. punkts).

4.3.7.1. Ir vajadzīgi strukturāli pasākumi, lai darba tirgu padarītu atvērta un iekļaujoša ar ES līmenī saskaņotiem noteikumiem, izmantojot Eiropas Sociālo fondu, vienkāršojot procedūras un veicot avansa maksājumus.

4.3.7.2. Jāveic pasākumi to uzņēmumu atbalstam, kas apņemas īstenot un ievērot sociālās atbildības principu Eiropā un sociālo klauzulu ārpus Eiropas.

4.3.8. EESK aicina Komisiju, sadarbojoties ar Eiropas sociālajiem partneriem, piemēram, struktūrfondi, darīt visu iespējamo, lai veicinātu — arī ar finanšu stimulu palīdzību — vienošanās un/vai rastu risinājumus krīzes ietekmes mazināšanai uz uzņēmumiem un darba ņēmējiem, tostarp iepazīstinot ar dažās valstīs vērojamo paraugpraksi.

4.3.9. EESK aicina Padomi ieviest nepieciešamos priekšnoteikumus, Eiropas kodeksu, kurā noteiktas jomas, kurās veicami pasākumi, lai samazinātu darba samaksas atšķirības un dotu priekšroku jaunam distribuīvam taisnīgam, tostarp ne tikai finanšu nozarē. Pilnīgi nepamatotas atalgojuma amplitūdas dēļ nesamērīgi pieauga nevienlīdzība. Būtu vēlams noslēgt Eiropas vienošanos, iesaistot visas puses.

4.4. *Izstrādāt Eiropas Savienības politiku: iedzīvotājiem tuva ES politika*

4.4.1. Komiteja uzskata: lai stātos pretī krīzei un to pārvarētu, Eiropas Savienībai ir vajadzīgi lēmumu pieņemšanas instrumenti, kuru tai pašlaik nav. Tas ir galvenais iemesls tās rīcības trūkumam, draudot to padarīt maznozīmīgu līdzās tādām lielvarām kā Ķīna un ASV. Tāpēc EESK uzskata, ka ES sev jāpiešķir konkrēta rīcības spēja, arī ar pagaidu instrumentu palīdzību, lai šajā dziļo pārmaiņu laikā paveiktais darbs un uzņemtais saistības nebūtu veltīgas.

4.4.2. **Politiskā pārvaldība.** EESK uzskata, ka viens no pašreizējās krīzes galvenajiem cēloņiem ir politiku pieļautās kļūdas un nesaskaņas; vienota redzējuma trūkuma dēļ politika nebija spējīga rīkoties, līdz beidzot atteicās no vadošās lomas gan Eiropas, gan pasaules līmenī. Pašlaik šīs attieksmes rezultāti ir skaidri redzami.

4.4.2.1. **Starptautiskā pārvaldība.** ES joprojām nav ne kopējas ārpolitikas, ne arī pilnvaru neatkarīgi pārvaldīt krīzi, kaut arī būtu nepieciešams, lai tā — vismaz eirozonas vārdā — starptautiskos forumos un jo īpaši organizācijās, kuras gatavojamies reformēt, paustu vienotu viedokli, lai līdzsvarotu citu ekonomisko un politisko bloku ietekmi lēmumu pieņemšanas jomā. ES ir lielākais preču un pakalpojumu tirgus pasaulē, tā ir visnozīmīgākā publiskā atbalsta sniedzēja visnabadzīgāko valstu attīstības finansēšanai, un tās valūta, *euro*, ir otrā starptautisko rezervju valūta. Ja daudzos aspektos tā ir "saimnieciskais milzis", tad, ņemot vērā tās lēmumu pieņemšanas pilnvaras starptautiskajā līmenī, tā drīzāk ir "politiskais punduris": tas ir īsts, Eiropas iedzīvotājiem nesaprotams paradokss. Tomēr globālajā politikā Eiropas priekšlikumiem un "vērtībām" jābūt ar lielāku ietekmi.

4.4.2.2. Tāpēc valstu vai valdību vadītājiem būtu drosmīgi jāatzīst šis trūkums un jāizvirza mērķis to novērst. Pašlaik viņi darbojas kā apkalpes locekļi bez kapteiņa, šādā situācijā rodas ievērojamas ekonomiskās un politiskās izmaksas. Lai par to pārlicinātos, nemaz nav vajadzības atsaukties uz vēsturiekiem vai dibinātājiem ("Ja Eiropa reiz būtu vienota, tās 400 miljonu iedzīvotāju laimei, labklājībai un slavai nebūtu robežu" — Vinstons Čērčils 1946. gadā). Būtu nekavējoties jāizstrādā saistošs nolīgums krīzes vadībai, kuru pēc tam varētu pārveidot par Kopenas metodi, un nevis otrādi, kā tas ir pašlaik.

4.4.3. **Ekonomiskā pārvaldība.** Svarīgākais mērķis ir nodrošināt ES ar instrumentiem, kas nepieciešami, lai noteiktu un izstrādātu makroekonomikas un nozaru politiku kopējas pamatnostādnes (vismaz eirozonā, pozitīvi ietekmējot visas 27 dalībvalstis); Eiropas monetāro politiku, sākot ar eirozonu, papildināt ar kopēju ekonomikas politiku, kas nedrīkst aprobežoties tikai ar koordinēšanas centieniem un ar ko paredz pasākumus Eiropas stratēģisko interešu jomās (vide, enerģētika, jauninājumi, imigrācija, nodarbinātība, kohēzija, u.c.). Jāizstrādā jauns **Eiropas pakts izaugsmei, ilgtspējīgai attīstībai, konkurētspējai un nodarbinātībai**, kurā tiktu novērtēta arī tirgus sociālā un vides ekonomika un kuras mērķis ir iekšējā tirgus izveides pabeigšana, kā tas ir paredzēts "Lisabonas stratēģijā".

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

4.4.4. **Sociālā pārvaldība.** Par vienu no šāda pakta prioritārajiem mērķiem jāizvirza arī sociālā un kohēzijas politika. ES būtu jāpiešķir lielākas pilnvaras veikt pasākumus sociālās politikas jomā⁽¹³⁾, lai definētu sociālo pamattiesību bāzi vai minimālās tiesības. Minēto iemeslu dēļ Eiropai ir vajadzīgas lielākas rīcības pilnvaras. Tās varētu sākt ieviest, atveroties, ka ES pamatā ir ekonomisks projekts (EOTK, EEK un *euro*), lai sasniegtu politiskos mērķus.

4.4.5. Tāpēc EESK uzskata, ka pašlaik ir jāveicina iedzīvotāju, jo īpaši jaunatnes, līdzdalība Eiropas Savienības veidošanā, izmēģinot jaunus iedzīvotāju iesaistīšanas veidus. Šis jautājums nav jāatstāj nejausībai. Eiropas Savienībai varētu būt liela ietekme uz sabiedrisko domu, ja tā ierosinātu efektīvus un ilgtspējīgus priekšlikumus, kuros, pirmkārt, centrālā vieta būtu iedzīvotājiem, un izmantotu jaunas procedūras līdzdalībai lēmumu pieņemšanā par galvenajām Eiropas politikām. Tas būtu lielisks instruments saiknes veidošanai starp Eiropas iedzīvotājiem un Eiropas iestādēm un palīdzētu mazināt demokrātijas deficītu ES. Tas ir Eiropas nākotnei svarīgs jautājums, kura risināšanu vairs nevar atlikt, kaut arī Lisabonas līgums ir neliels solis uz priekšu.

4.4.6. Nozīmīgu ieguldījumu šajā virzienā var sniegt "Eiropas pilsoniskā sabiedrība", kas pelnījusi vairāk nekā vienkāršu atsauci un kuru nedrīkst uzskatīt par izolētu jomu vai izmantot tikai kā aizsegu. Tas ir izaicinājums EESK un tās "Programmai Eiropai".

⁽¹³⁾ Līdzīgu viedokli, uzstājoties EESK 2009. gada 30. septembra plenārsesijā, pauda arī Barroso kgs.